

BEYİN SAĞLIĞIMIZ İÇİN YENİ BİR TEHLİKE DAHA VAR; COVID-19 BEYİN SAĞLIĞI OLMADAN SAĞLIK OLMAZ! 16 – 22 MART BEYİN FARKINDALIK HAFTASI

Prof. Dr. Şerefnur Öztürk

Türk Nöroloji Derneği Başkanı

Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi Nöroloji AD Başkanı

BEYİN SAĞLIĞIMIZ İÇİN YENİ BİR TEHLİKE DAHA VAR; COVID-19 BEYİN SAĞLIĞI OLMADAN SAĞLIK OLMAZ!

16 – 22 MART BEYİN FARKINDALIK HAFTASI

Beyin farkındalık haftası bütün dünyada en fazla fonksiyon kaybı ve ölümlere neden olan nörolojik hastalıklardan korunma, bilimsel ve etkin tedavilere ulaşabilme konusunda bilgi paylaşımı, farkındalığı artırma ve bu konuda çalışan organizasyonları güçlendirme ve sağlık hizmetlerini geliştirmeye yönelik olarak ilan edilmiştir.

Nörolojik hastalıklara neden olan çok sayıda değiştirilemeyen ve değiştirilebilen risk faktörü bilinmektedir. Son aylarda bütün dünyada ciddi sağlık problem durumunda olan ve pandemic olarak kabul edilen COVID-19 (corona virus) salgını sırasında bildirilen raporlar, hastalığın sadece solunum yollarını değil, nörolojik sistemleri de etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle Çinden olmak üzere çeşitli ülkelerden bildirilen çalışmalarla hastaların yaklaşık üçte birinde nörolojik bulgular rapor edilmiştir. Mevcut durumda bildirilen en yaygın belirtiler baş ağrısı, bulantı ve kusmadır. Daha ciddi vakalarda ve özellikle de daha yaşlı ve hipertansiyon, diyabet gibi risk faktörü olan hastalarda virüsün santral sinir sistemine invazyonu, kan pıhtılaşma eğilimini artırması, inflamasyon etkisi ile nöropatiler, miyopatiler, epilepsi gibi çeşitli nörolojik tablolar yanısıra ve %5 oranında, akut inme komplikasyonu da bildirilmektedir. Sinir sistemi tutulumunun solunum yetmezliğinin artışına neden olabileceği belirtilmektedir. Ülkemizde alınan çok ciddi önlemler özellikle de 60 yaş üstü kişiler için riski azaltmaya yöneliktir. Altmış yaş üstü bireylerde özellikle serebrovasküler hastalık risk faktörlerinin oldukça yaygın olduğu dikkate alınırca bu yaş gruplarında önlem ve erken tedavinin önemi daha da belirginleşmektedir. Toplumsal önlemlerin yanısıra bireysel önlemler ve enfeksiyonu önlemeye yönelik kurallara uyum, bu dönemde hayati önem taşımaktadır. Diğer önemli bir nokta da bütün dünya da sağlık otoritelerince dikkat çekildiği üzere, mevcut

kronik risk faktörlerinin, bu zor sağlık ortamında da düzenli ve özenli devam ettirilmesinin çok önemli olduğudur.

Nörolojik hastalıklar hastalar, hasta yakınları ve sağlık alanında çalışanlar için en fazla sağlık yükü oluşturan hastalık gruplarından ve yaşlanan dünya nüfusu ile bu durum giderek artmaktadır. Sağlıkla yaşanacak yılların kaybında nörolojik hastalıklar birinci sırada yer almaktadır. Dünya çapında global kayıpta %10,2'lik kısmı nörolojik hastalıklar oluşturmaktadır. Nörolojik hastalıklar global ölçekte ölümlerin ise %16,8'inin nedenini oluşturmaktadır, her yıl dünyada 9,4 milyon kişi hayatını kaybetmektedir. En yaygın nörolojik hastalıklar ise başağrısı (2.5 milyon, Alzheimer hastalığı ve diğer demanslar 46 milyon, inme 42 milyon, epilepsy 23.4 milyon, menenjit 8,7 milyon, Parkinson hastalığı 6,2 milyon, ansefalit 4,3 milyon, multipl skleroz 2 milyon, beyin tümörleri 1,21 milyon, motor nöron hastalıkları 0.2 milyon olarak bildirilmektedir.

Nörolojik hastalıklardan ölüm 1990 ile 2015 yılları arasında %36.7 artış göstermiştir. Son yıllarda inme ve bulaşıcı hastalıkların önlem ve tedavi olanaklarındaki gelişmelerle ölüm oranlarında azalmalar beklenmektedir.

Yapılan istatistiksel analizler beyin damar hastalıklarının ve inmenin %42, migrenin %16,2, Alzheimer ve diğer demansların %10,4, menenjitin % 7,9 oranlarıyla sağlıklı yıl kaybına neden olan ilk dört büyük hastalık grubu olduğunu ortaya koymuştur. Parkinson hastalığı ve diğer hareket sistemi hastalıkları, başağrıları, epilepsi, multipl skleroz, kas hastalıkları, nöropatileri motor nöron hastalıkları, omurilik hastalıkları, enfeksiyonlara veya diğer sistemik hastalıkların santral ve periferik sinir sistemini etkilemesi ile ortaya çıkan durumlar hastalarımızın sağlıklı bir ömür sürmesine engel oluşturmaktadır. Korunma yolları ve erken tedavi nörolojik hastalıklarda da en önemli stratejik yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu hastalıklar için risk faktörlerinin çoğu ortaktır ve toplumda risk faktörlerinin farkındalığının artırılması ve korunma yolları konusunda eğitim çok önemlidir.

Nörolojik hastalıklar alanında tanı ve tedaviyi daha etkin duruma getirebilmek için bütün dünyada çalışmalar sürdürülmekte ve çok umut verici sonuçlar alınmaktadır. Nöroloji alanı büyük bir ivme kazanmıştır. Eskiden iyileşmez gözüyle bakılan pekçok hastalık artık tedavi edilebilir hastalıklar grubuna girmiştir. İnme hastalarının henüz ambulansa iken tedavilerinin başlatılabilmesi, teletıp uygulamaları, beyinde eksik maddelerin işlevlerinin direkt elektriksel uyarımlarla yerine getirilebilmesi, genetik tedavilerin gelişmesi, robotik uzuvların geliştirilmesi gibi pekçok tedavi yöntemi pratik uygulamaya girmiş durumdadır. Teknolojik gelişmeler beyin hastalıklarının tanı ve tedavisinde de gelişmeleri hızlandırmakta, çağın getirdiği olanaklar nörolojik hastalıkların tanı ve tedavisine de uygulanmaktadır. Bir tür yapay zeka olan algoritma uygulamaları, robotik teknolojiler, yeni girişimsel yöntemler umut vericidir.

Beyin damar hastalıkları dünyada en fazla fonksiyon kaybına neden olan, yaşam kalitesini en fazla etkileyen ve ölüm nedeni olarak da ikinci sırada yer alan hastalık grubudur. İnme tedavisinde en önemli faktör tedaviye çabuk ulaşabilmektir ki biz bunu "Zaman Beyindir" şeklinde ifade ederiz. Yani kaybedilen her dakika beyinde milyonlarca hücrenin ölümü demektir.

Toplum sağlığı açısından günümüz koşullarında salgın hastalıklara yaklaşımda olduğu gibi, nörolojik hastalıklara sahip kronik hastaların yanı sıra sağlıklı ve risk altındaki toplumu da korumaya yönelik, ileriye dönük güçlü stratejileri de gerektirmektedir. Toplumun risk faktörlerini azaltacak yaşam tarzı değişiklikleri konusunda aydınlatılmaları ve bu konuda toplumun bütün organlarının uygun ortamı hazırlaması ve sürdürülmesinin ilaç tedavileri kadar etkili olduğu kanıtlanmıştır. Okullardan

başlamak üzere sebze ve meyveyi yeterince içeren doğru beslenme alışkanlıklarının edindirilmesi, sigara ve alkol kullanımının önlenmesine yönelik bilgilendirme, fiziksel aktiviteyi artıracak aktiviteler ve ortamların sağlanması, hipertansiyon, şeker hastalığı, kalp hastalıklarının düzenli kontrolü ve uygun tedavisi, obeziteyi önleyecek stratejiler sadece sağlık merkezleri ile değil, okullar, parklar, spor merkezleri, halk eğitim stratejileri ile bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Hastalık belirtilerinin toplum tarafından tanınması, hastaların tedavi olanaklarına vakit kaybetmeden ulaşmasında en önemli faktördür. Örneğin günümüzde inme tedavisini etkin olarak uygulayabilmek için asgari şartlar mevcut olduğu halde, inmenin kanıtlanmış, en etkili tedavisi olan trombolitik tedavi yani damar içindeki pıhtıyı giderici veya girişimsel yöntemlerle pıhtının giderilmesi tedavileri olması gereken oranlardan daha az olarak uygulanabilmektedir. Ancak, bu tedavi imkanlarının daha yaygın olarak uygulanabilmesi için nöroloji uzmanı yönetiminde, inme konusunda özelleşmiş ünitelerin ve yine nöroloji uzmanı yönetiminde multidisipliner inme merkezlerinin sayısı ve olanakları Sağlık Bakanlığımız tarafından artırılmaktadır. Bu merkezlerde hizmet verecek yeterli insan gücü sağlanabilmesi için Türk Nöroloji Derneği ve Türk Beyin Damar Derneği işbirliği ile eğitimler sürdürülmektedir.

İnme örneğinde olduğu gibi, nörolojik hastalıklara özel, tanı ve tedavi merkezlerinin oluşturulması, ülkemizde nöroloji uzmanlık eğitiminin mevcut standartların da üzerine çıkarılabilmesi, nörolojik hastaların bakım ve rehabilitasyonları için yeni düzenlemeler yapılması ve sağlık bütçesinde bu önemli hastalık grubu için yeterli bütçe sağlanabilmesi için Türk Nöroloji Derneği olarak Sağlık Bakanlığımız ile birlikte çalışmalarımızı sürdürmekteyiz.

Mevcut COVID-19 enfeksiyonu salgını ile mücadele ve hep mevcut olan nörolojik hastalıkların risk faktörleri ile mücadelede başarı dileklerimizle.